

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten IV: PREGLED PRESUDA EVROPSKOG SUDA IZ OKTOBRA 2012

15. novembar 2012.

U oktobru 2012, Evropski sud za ljudska prava donio je presude u sljedećim slučajevima koji su se ticali prava na slobodu izražavanja:

- *Karpetas protiv Grčke* (predstavka br. 6086/10), od 30. oktobra 2012.
- *Jucha i Žak protiv Poljske* (predstavka br. 19127/06), od 23. oktobra 2012.
- *Smolorz protiv Poljske* (predstavka br. 17446/07), od 16. oktobra 2012.
- *Szima protiv Mađarske* (predstavka br. 29723/11), od 9. oktobra 2012.
- *Alkaya protiv Turske* (predstavka br. 42811/06), od 9. oktobra 2012.
- *Yordanova i Toshev protiv Bugarske* (predstavka br. 5126/05), od 2. oktobra 2012.
- *Önal protiv Turske* (predstavke br. 41445/04 i 41453/04), od 2. oktobra 2012.
- *Najafli protiv Azerbejdžana* (predstavka br. 2594/07), od 2. oktobra 2012.

Izveštaj o presudi u slučaju *Alkaya protiv Turske* objavili smo prethodno u Biltenu broj 3 na temu prava na privatnost.

Sledi pregled ostalih presuda:

- ***Karpetas protiv Grčke*** (br. 6086/10), presuda od 30. 10. 2012, *nije bilo kršenja prava*

Riječ je o grčkom advokatu (Karpetas) osuđenom za klevetu tužioca i istražnog sudije, koji su uz kauciju pustili na slobodu osobu koja je advokata napala u njegovoj kancelariji. G-din Karpetas je izjavio da su tužilac i sudija od njegovog napadača primili mito, zbog čega su ga obojica tužila za klevetu. Advokatu je naloženo da jednom od tužilaca plati odštetu u iznosu od 15.000 EUR, dok je postupak u po tužbi drugog još uvijek bio u toku.

Evropski sud je zaključio da presuda domaćeg suda nije predstavljala kršenje prava advokata na slobodu izražavanja: on je bio iskusan pravnik, podnio je krivične prijave protiv tužioca i sudije, koje su zatim odbačene. Optužbe podnosioca predstavke ponavljale su se u štampi i proširile na širu javnost, jasno implicirajući da su sudija i tužilac korumpirani. Podnosilac predstavke nije imao činjenični osnov za svoje tvrdnje. Sud je takođe uzeo u obzir da institucije pravosuđa treba da budu zaštićene i da nije prihvatljivo olako javno optuživati ljude za korupciju.

- **Jucha i Żak protiv Poljske** (br. 19127/06), presuda od 23. oktobra 2012, *prekršeno pravo*

Podnosioci predstavke su glavni urednik i novinar poljske novine *TEM1*. Osuđeni su za klevetu lokalnog odbornika u novinskom članku, zbog tvrdnji da je prekršio zakon otkrivajući povjerljive informacije i vršeći pronevjeru u svojoj predizbornoj kampanji.

Evropski sud je utvrdio da je presuda povrijedila pravo ovih novinara na slobodu izražavanja: iako su njihovi tekstovi bili kritičke prirode i navodi ozbiljni, novinari su postupili odgovorno i u dobroj vjeri. Stupili su u kontakt sa značajnim brojem bivših odbornikovih saradnika i drugim lokalnim političarima da bi stekli što objektivniju sliku o odborniku. Tražili su od njega da se izjasni o sudskim predmetima u koje je bio uključen, a on je odbio njihove zahtjeve. Pored toga, sadržaj i ton novinskih tekstova bili su, sveukupno, prilično uravnoteženi i nije se moglo reći da su predstavljali proizvoljan lični napad. Domaći sudovi su razmatrali samo pojedine pasuse spornog teksta i zanemarili opšte kritičko mišljenje o aktivnostima odbornika, podržano informacijama iz različitih izvora. S obzirom na njegov kontroverzni položaj u društvu, dokazan izjavom opštinskog savjeta koju su potpisali trideset četiri odbornika, odbornik je trebalo da pokaže veći stepen tolerancije prema oštrim primjedbama o njegovom postupanju ili politici. Evropski sud je konstatovao i da je određeni stepen pretjerivanja i neumjerenosti dozvoljen za one koji učestvuju u javnoj raspravi o pitanjima od opšteg interesa.

- **Smolorz protiv Poljske** (br. 17446/07), presuda od 16. oktobra 2012, *prekršeno pravo*

Ovdje je riječ o poljskom novinaru koji je objavio članak pod naslovom "Arhitekta i gospodar samozadovoljstva" na temu pojedinih građevina u Katovicama, u Poljskoj, koje su dizajnirali arhitekta iz komunističke ere. Članak je bio odgovor na komentare koje je dao jedan od arhitekata, g-din Jarecki, u intervjuu objavljenom u istim novinama nedjelju dana ranije pod naslovom "Radost rušenja". Novinar je kritikovao zgrade koje su, u vrijeme njihove izgradnje, zamišljene kao simboli modernog, ali su čak i tada, kako je tvrdio, pružale užitak samo njihovim arhitektama i "aparatačima Komunističke partije". Kritikovao je njihovu "ružnoću" i "boljševičku estetiku". G-din Jarecki, koji je imenovan u članku, podnio je tužbu protiv novinara, povodom koje je domaći sud naložio novinaru da arhitekti uputi izvinjenje i plati njegove pravne troškove.

Evropski sud je utvrdio da je prekršeno pravo novinara na slobodu izražavanja. Sud je istakao da je članak objavljen u kontekstu debate o urbanističkom izgledu grada i da predstavlja temu od javnog interesa. Osim toga, g-din Jarecki je bio javna ličnost, u odnosu na koju su granice dozvoljene kritike šire nego za privatno lice. Sud je smatrao da je diskusija u kojoj su učestvovali bila fokusirana na pitanja koja bi se mogla opisati kao "istorijska". S obzirom na prirodu primjedbi, Sud je dodao da je pitanje o kojem se vodila diskusija po svojoj prirodi apstraktno i veoma subjektivno, te da ga nije lako konkretno i objektivno procijeniti. Nije razumno zahtijevati od novinara da dokaže istinitost svojih izjava, koje prenose njegovo mišljenje po pitanju estetike. Dalje, Evropski sud je ponovio da je novinarima dozvoljen stepen pretjerivanja, ili čak provokacije, jer je njihova dužnost da komentarišu teme od javnog interesa. Upotreba sarkazma i ironije u potpunom je skladu s ostvarivanjem prava na slobodu izražavanja novinara. Sud je također konstatovao da jezik korišćen u tekstu nije bio ni vulgaran ni namjerno pretjeran i da je novinar kritikovao stručnost arhitekta, bez davanja proizvoljnih ličnih komentara. Najzad, iako izrečena kazna nije bila oštra, posebno je uzeto u obzir to što je novinaru naloženo da se javno izvini zbog svojih komentara.

- ***Szima protiv Mađarske*** (br. 29723/11), presuda od 9. oktobra 2012, *nije bilo kršenja*

Ova presuda tiče se penzionisane mađarske policijske službenice koja je na internet stranici sindikata policije postavljala kritičke komentare. Žalila se konkretno na pojedina radnička pitanja, npr. neisplaćene zarade policijskim službenicima, na nepotizam i politički uticaj u policiji. Domaći sudovi izrekli su joj novčanu kaznu i snizili čin.

Evropski sud je zaključio da su se neke od izjava podnositeljke predstavke, npr. u vezi zarada, ticale legitimnih aktivnosti sindikata, dok to nije bio slučaj sa ostalim izjavama, posebno onima u kojima su kritikovani pojedini policijski službenici zbog političkog uticaja. Sud je takođe našao da je podnositeljka predstavke, kao visoki policijski službenik, trebalo da vodi više računa o sadržaju svojih javnih izjava, s obzirom da su one mogle izazvati neposlušnost u policiji: podnositeljka predstavke imala je znatan uticaj na članove sindikata i druge službenike, između ostalog, zbog toga što je uređivala internet stranicu sindikata. Imajući u vidu blagu prirodu nametnute sankcije, Evropski sud je zaključio da pravo podnositeljke predstavke na slobodu izražavanja nije bilo prekršeno.

Predsjednik vijeća Evropskog suda koje je donijelo presudu izrazio je oštro neslaganje sa zaključkom većine i dao izdvojeno nesaglasno mišljenje.

- ***Yordanova i Toshev protiv Bugarske*** (br. 5126/05), presuda od 2. oktobra 2012, *kršenje*

Predstavku su podnijeli novinar i glavni urednik bugarske novine *Trud*. Oni su objavili tekstove u kojima su kritikovali bivšeg službenika Ministarstva unutrašnjih poslova koji je bio pod istragom zbog zloupotrebe službenog položaja. Novinari su zbog tih članaka proglašeni krivim za klevetu.

Evropski sud je utvrdio da njihova osuda zbog klevete predstavlja kršenje prava na slobodu izražavanja. Sud je naveo da tekstovi odražavaju stavove policije i tužilaštva u vezi navoda o ozbiljnom prekršaju i da nema nikakve sumnje da su bili od velikog javnog interesa. Iako sloboda izražavanja podrazumijeva i "dužnosti i odgovornosti", Sud je našao da su novinari u ovom slučaju postupali u skladu s ovim dužnostima: oslonili su se na zvanična policijska dokumenta čiju vjerodostojnost nisu bili dužni da provjeravaju, a informacije o ovom slučaju objavila je i pres služba Ministarstva unutrašnjih poslova i kasnije distribuirala Bugarska telegrafaska agencija. Novinari nisu usvojili ove navode kao svoje; iako su novinari pribjegli stepenu "senzacionalizacije" priče, to je bilo legitimno u kontekstu njihove dužnosti izvještavanja o novostima. Sud je našao da se od novinara ne može očekivati da djeluju uz potpunu objektivnost i da im se mora dozvoliti izvjestan stepen pretjerivanja ili čak provokacije, i činjenica da članci i njihovi naslovi sadrže izraze osmišljene da privuku pažnju javnosti ne predstavlja samo po sebi problem. U člancima nije neopravdano korišćen uvredljiv jezik. Konačno, Evropski sud je naglasio da domaći sudovi, odlučujući u slučajevima kao što je ovaj, treba da uzmu u obzir mogući uticaj svojih odluka na medije uopšte.

- ***Önal protiv Turske*** (br. 41445/04 i 41453/04), presuda od 2. oktobra 2012, *prekršeno pravo*

Ovaj slučaj tiče se osude direktora izdavačke kuće zbog publikacija koje su navodno podstakle mržnju i netrpeljivost. Podnosilac predstavke objavio je biografiju biznismena kurdskog porijekla, optuženog za trgovinu drogom i članstvo u ilegalnoj oružanoj organizaciji PKK (Kurdistanska radnička partija), kao i prevod knjige prvobitno objavljene na švedskom jeziku o Alevitima iz Dersima. Domaći sudovi su utvrdili da su obje publikacije podijelile narod između Turaka i Kurda, Sunita i Alevita, i time podstakle mržnju i neprijateljstvo.

Evropski sud je utvrdio da obje presude krše pravo izdavača na slobodu izražavanja. Sud je utvrdio da je, iako su pojedini djelovi u prvoj knjizi dali izuzetno negativnu sliku turske države i imali neprijateljski narativni ton, knjiga naglašavala da se kurdski "problem" mora riješiti mirnim putem. Knjiga nije predstavljala "poziv na oružje". U odnosu na drugu knjigu, Sud je konstatovao da je ona pratila društvenu i kulturnu istoriju Alevita. Ova publikacija se bavila problemima sa kojima su se suočavali Aleviti iz drugačije perspektive u odnosu na "ustaljenu", i Sud je naglasio da je na taj način knjiga promovisala različitost stavova i ispunila pravo javnosti da prima različite ideje i informacije iz raznih izvora. Zaključeno je da su obje knjige odražavale jasnu namjeru da se informiše javnost o bitnim pitanjima javne politike, a ne da se podstakne mržnja ili nasilje na bilo koji način.

- ***Najafli protiv Azerbejdžana*** (br. 2594/07), presuda od 2. oktobra 2012, *prekršeno pravo*

Riječ je o novinaru koga je pretukla policija dok je izvještavao o nedozvoljenim demonstracijama opozicije u Bakuu. Sud je utvrdio da fizičko zlostavljanje novinara koji obavljaju svoje profesionalne dužnosti od strane državnih agenata ozbiljno ometa ostvarivanje njihovog prava na primanje i saopštavanje informacija. Bez obzira na to da li je postojala stvarna namjera ometanja g-dina Najafli u vršenju novinarske djelatnosti, on je bio podvrgnut nepotrebnom i prekomjernom korišćenju sile, uprkos njegovim jasnim naporima da se identifikuje kao novinar na dužnosti. Njegovo pravo na slobodu izražavanja je stoga bilo prekršeno, kao i njegovo pravo da ne bude podvrgnut torturi i drugim ponižavajućim postupcima. Evropski sud je naglasio da je uloga medija da prenosi informacije i ideje o pitanjima od javnog interesa i da javnost ima pravo da ih prima, uključujući i one koje se tiču opozicionih skupova i demonstracija. Ovo je od suštinskog značaja za razvoj svakog demokratskog društva i za mogućnost novinara da odgovore suštini svog poziva i budu čuvari javnosti.

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Law Defence Initiative, London u saradnji sa HRA

British Embassy
Podgorica

Bilteni se objavljuju u okviru projekta "Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori" koji finansira Britanska ambasada u Podgorici.
